

SERRA D'OR

Schwerer ist es, das Gedächtnis des Namenlosen zu ehren als das der Berühmten.
Dem Gedächtnis der Namenlosen ist die historische Konstruktion geweiht.
Walter Benjamin, GS I, 134

LES LITERATURES DEL DOLOR

Exili i Holocaust

Francesc Vilanova, David Serrano,
Montserrat Gallart i Fèlix Edo

2017. CELEBREM L'ANY BERTRANA

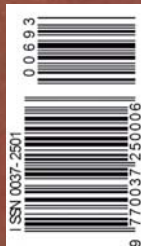
Glòria Granell i Neus Real

Richard Sickler, un català a la CIA
Frederic Ribas

Entrevista a Daniel Giralt-Miracle
Miquel-Lluís Muntané

«Estiu de 1993», de Carla Simón
Pere Alberó

Trià personal
Anna Ballbona

693

Setembre 2017 ■ 5,90 €

Periodisme en català a la postguerra: els sinuosos camins de la llengua

per Jaume Fabre

L'exposició itinerant «Verdaguer segrestat. L'apropiació del mite durant el franquisme», que s'ha pogut veure aquest estiu a l'Ajuntament de Folgueroles i a partir d'aquest mes de setembre a Barcelona, primer a la Casa Museu Vil·la Joana de Vallvidrera i finalment al Museu d'Història de Catalunya, posa en primer pla una realitat constatada, però fins ara molt poc analitzada: la utilització de textos escrits en llengua catalana i de les obres d'art d'autors catalans per a difondre una determinada idea d'Espanya.

A partir de la fi de la Segona Guerra Mundial, amb la derrota del feixisme i el nazisme, els sectors de Falange conscients de la necessitat d'anar-se adaptant al nou equilibri de forces polítiques europees van començar a permetre que es parlés públicament i a la premsa d'algunes poques figures de la cultura catalana, encara que alguns aspectes de la seva vida poguessin resultar poc grats al franquisme.

El primer fou Marià Fortuny, i el seguiren mossèn Cinto Verdaguer —el monument del qual fou respectat—, Joan Maragall —a la façana de la casa del qual fou respectada la placa commemorativa—, Balmes, Ausiàs Marc, Milà i Fontanals... els noms dels quals no es van retirar del nomenclàtor i fins i tot es van posar de bell nou a escoles i instituts de segon ensenyament. L'Institut-Escola del Parc fou rebatejat pel franquisme amb el nom de Verdaguer i l'institut Pi i Margall amb el de Milà i Fontanals.

La clau era que fossin noms vinculats a la cultura medieval catalana o, en el cas de ser dels segles XIX i XX, que «no se preste a enaltecer en forma alguna nada ni nadie que se roce con las causas próximas o remotas de la hecatombe que hemos vivido», com va expressar una vegada el governador civil de Barcelona en una nota de premsa.

En aquesta recuperació d'escriptors catalans en la seva llengua original van confluïr-hi les actuacions de personalitats procedents de la Lliga que van ocupar càrrecs en ajuntaments i diputacions, com s'ha assenyalat sovint, però també d'Acció Catalana i dels grups fusionats per Franco en el partit únic FET y de las JONS, és a dir, del carlisme i del falangisme. L'exposició actual sobre Verdaguer destaca, potser per primera vegada, la importància que van tenir alguns falangistes en aquesta apropiació.

També al periodisme hi va arribar una certa tolerància de la llengua catalana amb finalitats d'apropiació per part del règim. Allò que el gener de l'any 1939 no va voler acceptar de cap manera el general en cap de les forces d'ocupació de Barcelona, Eliseo Álvarez Arenas —l'intent del cap del Servicio Nacional de Propaganda, el falangista Dionisio Ridruejo, de reparar pasquins a favor del règim escrits en català—, va començar a ser tolerat i fins i tot abonat a partir del 1945. Les llengües altres que la castellana, pintorescament rebatejades com a «vernáculos», van gaudir del patrocini oficial dintre d'uns límits estrictes,

L'exposició itinerant «Verdaguer segrestat. L'apropiació del mite durant el franquisme» tracta la utilització de textos en català i d'obres d'art d'autors d'aquí per a difondre una determinada idea d'Espanya, que començà a final de la dècada dels quaranta, acabada la Segona Guerra Mundial.

no solament per a fer-les servir per al proselitisme polític a favor de la idea imperial d'Espanya, sinó també com una manera d'aconterar sense perill sectors de la societat catalana.

Així, a partir de la segona meitat dels anys quaranta, en paral·lel als inicis de l'edició de llibres en un català que seguia les normes fabrianes, es van començar a permetre en els mitjans de comunicació, i sobretot a la ràdio, algunes expressions en llengua catalana.

A diferència de l'apropiació de mites literaris i artístics pel franquisme, que es va fer amb un cert respecte a la seva obra, la introducció del català en els mitjans de comunicació va fer-se pel camí de les pallassades que fomentaven la visió de «sano regionalismo» o de «peculiaridades regionales» a les quals l'espanyolisme

franquista volia reduir la personalitat nacional de Catalunya. Van ser, per això, no solament tolerades, sinó fins i tot fomentades pels mecanismes de control polític del règim. Una manera de situar l'ús públic del català en la categoria de dialecte i de donar una imatge ruralista i més aviat risible de la manera de ser catalana. Una pràctica que utilitzava el català en diferents graus, que podien anar des d'un ús força correcte de la llengua fins a un castellà més o menys clafit de paraules i expressions catalanes i també de barbarismes, un gènere a mig camí entre el periodisme i l'entreteniment, perquè barrejava l'humorisme amb temes d'actualitat, sense caure mai, però, en la sàtira, que no hauria estat permesa pelsensors.

Va haver-hi alguns intents més dignes, perquè una cosa era el periodisme que complaïa el règim i una altra els periodistes que hi havia en els mitjans. No se'ls permetia publicar en català, però no renunciaven al català. I si no podien veure la seva llengua impresa en un diari o un setmanari, la utilitzaven per a

escriure les dedicatòries en els llibres en castellà que publicaven, o per a escriure llibres que sabien que de moment no podrien publicar, o, quan es va començar a obrir l'aixeta, per a publicar en llengua catalana llibres de contingut eminentment periodístic. Guies de la ciutat, records personals, cròniques històriques, descripcions de costums i tradicions van ser la vàlvula d'escapament per a practicar periodisme en llengua catalana, encara que fos amb format de llibre, que el franquisme considerava menys perillós que les pàgines de diari. Periodistes com el carlí Ricard Suñé, el antics lliguers Lluís Almerich i Ramon Aliberch, els anteriorment pròxims a Acció Catalana com Sempronio i Carles Soldevila o el fejocista Esteve Busquets Molas són alguns dels autors que van utilitzar aquesta sortida a la segona meitat dels anys quaranta i durant la dècada dels cinquanta.

Una altra cosa va ser la idea d'un periodisme català en llengua castellana, defensat i practicat per Manuel Ibáñez Escofet i Andreu Rosselló Pàmies des de la direcció d'«El Correo

Catalán» i també al «Diario de Barcelona» per periodistes com Sempronio o Carles Soldevila, a través de la crítica literària i la crònica de Barcelona. O, en la mateixa línia, el periodisme practicat per antics militants d'Acció Catalana i de Falange a les pàgines dels setmanaris «Revista» i «Destino» dels anys cinquanta. O el treball de periodistes de la Federació de Joves Cristians de Catalunya, que igualment van poder escriure textos amb certs tocs catalanistes durant els anys més durs del franquisme, tot i que el moviment catòlic del qual provenien no era gens benvist pels falangistes. Però l'empara de la jerarquia catòlica va ser definitiva perquè no quedessin apartats del món laboral vinculat a la informació.

Tot plegat constitueix un fenomen poc estudiat seriosament fins ara. És un assumpte que s'ha liquidat amb simplificacions i generalitats, però que és ple de petits detalls molt significatius. El conjunt d'aquestes subtileses poc estudiades és el que ens ha portat on som ara, al panorama periodístic actual.

LLEGIM?

COM FER LECTORS ENTUSIASTES

JOAN PORTELL RIFÀ

Joan Portell explica com podem potenciar el plaer de llegir en els infants, adequant la lectura a les necessitats específiques de cada u. Ens dona eines que serveixen per saber triar el millor llibre en el millor moment i al millor lloc. També, fa recomanacions de llibres imprescindibles i d'última fornada.

Publicacions de l'Abadia de Montserrat Tel. 93 245 03 03 · comanda@pamsa.cat · www.pamsa.cat

NOVETAT

